

Den tabte barndom

En lettisk flygtning i Vestjylland

Af Arthur Birger

I 1983 opfordrede Historisk Samsfund for Ribe Amt mig til at berette om de flygtningelejre, der opstod i amtet efter Anden Verdenskrig. Efterfølgende har der i årbogen været bragt en række artikler, bl.a. i 1984 og 1986 om flygtningelejren i Blåvand.

Takket være afdøde Paul Lunds privatarkiv og kontakter i København - John Würfel og Arne Dinesen - er det lykkedes at komme i forbindelse med en lettisk statsborger, Arthur Birger, der som 13-årig oplevede at være flygtning i denne lejr.

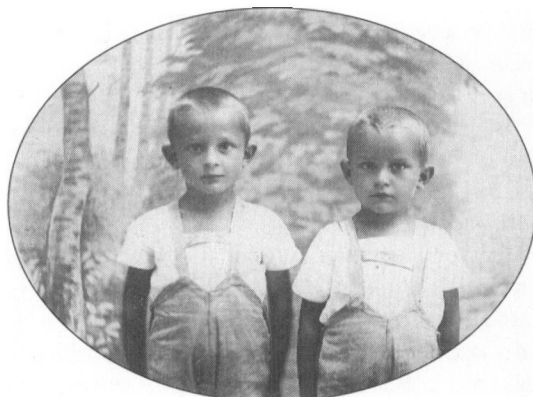
Hans beretning om flugten fra Minsk til Danmark, opholdet i Blåvandlejren og Bramming Hovedgård, og hjemkomsten til Hviderusland bringes her, oversat til dansk af Arne Dinesen.

Leif G. Ipsen, arkivleder, Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv.

Minsk

Det var først på sommeren i 1941. Min bror Edmund og jeg havde netop afsluttet vores første år i skolen. Vi var i strålende humør ved udsigten til en lang ferie. Vi var uadskillelige og holdt sammen i tykt og tyndt. Vores overensstemmelse i alle forhold - tanker, ønsker og bestræbelser - var betinget af naturen selv, vi var tvillinger. Vi var mange søskende: Den ældste bror Rudolf læste til ingeniør, søster Erna gik på seminarium, og søster Lida gik i skole som Edmund og jeg, der var de yngste. Der var ikke meget at slå til side med. Vores far døde, da Edmund var to år, og vores mor var alene om at forsørge os.

Dengang boede vi i Minsk i Hviderusland, i udkanten af byen i et lille træhus sammen med to an-

Tvillingerne Arthur (til højre) og Edmund Birger. (Foto: Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv).

dre lettiske familier, som af skæbnen var skilt fra hjemlandet. I vores lille og beskedne bolig herskede fred og alle var indstillet på at hjælpe hverandre. Mor fortalte os tit om Letland, om sin ungdom, om Riga, hvor hun havde tilbragt nogle år sammen med vores far. I forsommeren 1941 var de voksne imidlertid bekymrede - igen og igen hørte man om faren for krig, og en nat, da telefonforbindelserne blev afbrudt og vort eget apparat konfiskeret, forstod alle, at krigen var uafvendelig.

Op så kom dagen, som ingen af os kan glemme, den 22. juni. Vi lyttede til Molotovs meddelelse i radioen om, at Tyskland havde angrebet os, og fra dette minut blev angst og bekymring vores konstante ledsagere i lang, lang tid fremover. Et par dage tilbragte vi i beskyttelsesrum. Allerede i krigens første uge dukkede de første flygtninge op i

Minsk, men ingen forestillede sig, at vi også selv snart måtte på flugt.

En morgen, da tyske fly skånselsløst bombarderede Minsk, holdt en bil ved et nabo hus for at bringe børn og kvinder ud af byen til et mindre farligt sted. Folk ilede til, og i stor hast hoppede også vi tre - Erna, Edmund og jeg - ind i køretøjet. Vi forlod byen under bomberegningen og håbede at vende tilbage senest om aftenen. Vi kunne ikke forestille os, at vi først skulle gense vores slægtninge mange år senere.

Bilen standsede i en skov, og vi fandt husly i ladden til en skovridergård. Om aftenen var horisonten blodrød i retning mod Minsk. Det var vores by, som brændte.

Jeg ved ikke, hvor lang tid vi opholdt os i skoven. Men da folk erfarede, at Minsk var blevet besat af fascistiske tropper allerede den 28. juni, drog en gruppe kvinder og børn hjemefter, deriblandt også os tre. Selvfølgelig til fods og ad omveje.

I byen ventede os et skrækeligt syn. Forstaden, som vi boede i, bestod hovedsageligt af træhuse, men nu var kun skorstene og ildsteder tilbage. Også vores hus var gået op i flammer. Vi tabte næse og mund og stod som forstenede på brandtomten. Måske var menneskene brændt inde? Vi gennemsøgte asken i et spinkelt håb om at støde på et eller andet spor, men forgæves. I vores hjerter kunne vi ikke tro, at vores pårørende var døde. Derfor lagde vi en seddel i fyrrullet på komfuret med besked om, at vi var i live og hver dag ville komme tilbage til stedet. Mange andre mennesker ledte også efter deres slægtninge, og netop på denne måde håbede de at finde hverandre. Vi var fyldt med bekymringer, vænnet som vi var til samhörigheden i vores store familie, og nu stod vi pludselig helt alene i verden og uden de ringeste midler at leve for.

Dagene gik, men der kom ingen reaktion på vores besked, og det betød, at vores mor og to søskende ikke længere var i Minsk. Vi måtte regne med, at de enten var omkommet eller i bedste fald

evakuerede. Vi var blevet alene og måtte til at kæmpe for det daglige brød, selv om vi kun var 9 år gamle og helt uerfarne. Nogle venlige mennesker sagde til os, at vi skulle henvende os på et børnehjem. Vi fandt frem til et sådant hjem og blev optaget dér, Edmund og jeg. Siden hen boede vi også på andre børnehjem, men de var alle udplyndrede og kunne kun byde de forældreløse børn på husly og nødtørftig mad, men ikke på tøj og sko. Vi tilbragte kun nætterne på disse hjem, om dagen strejfede vi rundt i byen for at bjerge et eksistensgrundlag. Vi pudsede støvler, bar bagage på banegården, solgte aviser, gik fra hus til hus og tiggede, og i nødsfald - jeg vil ikke fortie det - begik vi også tyveri. Vi kæmpede for livet og døjede hele tiden med sult og angst. Vi var bange for den Røde Armé's luftangreb og for besættelsesmagtens politi-razziaer, vi var fyldt med angst dag og nat. Vi måtte være meget udholdende og behændige for at gøre os fortjent til et eller andet - et stykke brød eller noget tøj. Det var allerede efterår, men vi var kun ganske let påklædte fra dengang, da vi måtte forlade vort hjem for altid. Det var en svær tid; kun det, at vi var to sammen, gav os styrken til at stå det hele igennem. Den ene tog hele tiden vare på den anden, opmuntrede, trøstede - vi var altid side om side.

I foråret 1944 fik vores børnehjem besøg af nogle SS-officerer. Vi blev beordret til at stille op på rad og række, for at officererne kunne gennemføre en mønstring af børnene. Hvert barn blev besigtiget, og vi blev fordelt på to grupper. Efter hvilke kendetegn de skelnede mellem børnene, kan jeg ikke sige. Vi kom i hver sin gruppe, men så var der en af vores lærerinder, som protesterede: »Skal man absolut skille tvillingerne fra hinanden?« Jeg blev grebet i øret og trukket over til min brors gruppe.

Vores gruppe (ca. 12 børn) blev bragt til banegården og sat i en godsvogn. Snart efter kørte toget. Ingen vidste hvorhen og hvorfor. Vi kørte dag

og nat. I Litauen, i byen Kaunas, blev vi hentet ud af toget og kørt til en landsby, som hed noget, der betød »Rødgård«. Nu var vi langt borte fra vores hjemby, fra vores nærmeste. Var der endnu mulighed for, at vi engang skulle mødes igen?

Børnehjemskolen

Sådan havnede vi i den såkaldte »børnehjemskole«, hvor en gruppe piger og drenge i alderen fem til 14 år befandt sig i forvejen. I alt var der ca. 50 børn.

Nu begyndte et helt nyt liv med alt lagt i stramme rammer. Der var undervisning hver dag. Vi blev belært om, at Sovjetregimet var uretfærdigt, grusomt og vederstyggeligt, og at det tyske system ville sikre et nyt og bedre liv for alle. Særdeles megen tid blev brugt på tyskundervisning. Lige fra den første dag skulle vi kende de almindelige dagligdags vendinger på tysk. Efter nogen tid måtte vi overhovedet ikke tale russisk - heller ikke med hinanden.

Man trænede os i hovedregning for at udvikle vores hukommelse og tænkeevne. Ingen forklarede os hvorfor og med hvilket formål det hele blev gjort. Børnene skulle gå op i undervisningen og være disciplinerede. Det mindste brud på disciplinen blev straffet strengt. På de skyldige ventede pisk, rem og alskens andre former for straf. Vi måtte også på en masse marchture, lære tyske sange og holde området i pinlig orden.

Jeg må vedgå, at vi dengang affandt os temmelig hurtigt med det nye liv. Vi var ikke længere sultne, vi fik tøj og sko (med træsåler), det vil sige livsbetingelserne i »børnehjemskolen« var bedre end i vor smadrede hjemby Minsk. Men vi kunne ikke vænne os fra vort modersmål, og vi talte russisk indbyrdes, selv om det var strafbart. Ligeledes kunne ingen forbyde os at tænke på vores forældre, som vi havde mistet, og at håbe på et gensyn. Vi havde ingen anelse om, hvordan krigen forløb,

og vi måtte ikke forlade området, der var bevogtet. Vi vidste ikke, hvad den næste dag ville bringe og levede derfor i konstant angst.

I efteråret 1944 blev vi - nogle af os i hvert fald - transporteret fra Rødgård til bredden af Nemunas-floden, hvor vi boede i en landsby, og nogle dage senere blev vi sendt ombord på en pram og slæbt ud i Østersøen. Sejladsen var grufuld for mig. Jeg var bange for bølger og var overbevist om, at den overlæssede pram ville synke. Jeg var deprimeret - vi var igen på rejse, hvorhen denne gang? Da vi ankrede op ved Königsberg - byens navn fandt vi ud af ved et tilfælde - og fik øje på ruinerne og brandtomterne, stod det klart, at krigsfronten var nær, og at den rykkede mod vest. Det viste sig senere, at vores antagelse var rigtig.

Det næste opholdssted for vores »skole« var i nærheden af byen Gdansk. Man anbragte os i en barak med cementgulv. Vi fik ikke længere regelmæssig undervisning. Hele efteråret igennem blev vi sendt ud på omegnens bøndergårde for at hjælpe til med høsten. Vi samlede kartofler, gulerødder og andre grønsager. Selv om det var anstrengende arbejde, tog vi gerne ud på gårdene, fordi vi dér fik temmelig god mad to gange om dagen.

På denne tid var vi allerede overbeviste om, at krigen lakkede mod enden. Vores tyske »lærere« var nu meget nervøse og vrede. Den mindste forseelse blev straffet med pisk.

I foråret 1945 blev vi flyttet til Gdansk. Jeg fornam, at der herskede panik i byen. Overalt var der brandlugt, og der var skyderi igen og igen. Om aftenen, da det var mørkt, måtte vi gå ombord på et stort skib. Det var frygteligt. Trappen var stejl, lang og svajende. For at kravle op ad trappen havde man brug for kræfter, men vi var temmelig svage. Og vi var skrækkelig bange for at styrte ned. Armene var som lammede, benene rystede. Edmund opmuntrede mig, og jeg opmuntrede ham. Da vi omsider var oppe på dækket, kunne vi skim-

te vores sparsomme bagage, der var blevet tilbage nede på prammen, som en lille prik. Dækket var fyldt til bristepunktet med mennesker, overvejende tyske flygtninge, men der var også soldater og sårede ombord. Efter ordre måtte vi som før nævnt ikke tale russisk med hinanden, end ikke et eneste ord. På spørgsmål om, hvem vi var og hvorfra vi kom, skulle vi svare på tysk: »Vi tilhører den tyske folkestamme.«

Børnene var bange for sejladserne - skibet kunne komme under kanonild eller under luftangreb eller blive minesprængt. Vi åndede lettet op, da skibet omsider ankrede op i København.

I Danmarks hovedstad blev vi indlogeret i forhallen til et biografteater. Jeg har desværre glemt, hvad biografen hed, dog kan jeg huske, at der var spejlvægge i hallen. På repertoireet var film af forskellig slags, og der blev altid vist tysk ugeredy som indledning til forestillingerne, som især overværedes af militærpersoner. Vi børn måtte nøjes med at se filmen gennem dørsprækken, man lod os ikke komme ind i biografens sal. Ved siden af biografteatret lå et spisested, hvor vi fik forplejning. På spisestedet kom vi første gang i kontakt med danskere, og vi mærkede straks, at disse mennesker kunne lide børn. Af og til fik vi besøg af funktionærer - tror jeg nok - fra spisestedet og biografen. De havde dukker med til pigerne, alle fik et eller andet spiseligt, og de sørgede også for tøj til os.

Efter kort tid blev vi overflyttet til byen Ribe og noget senere til en lejr på Bramming Hovedgård i udkanten af Bramming. Lejren var hegnet med pigtråd, og man måtte ikke forlade lejren uden tilladelse.

I begyndelsen af maj indløb et rygte om, at Hitler var meget syg, og at krigen snart ville være slut. Denne glædelige efterretning spillede ind på børnenes opførsel og lærerne bemærkede det straks. De samlede os i et værelse og gav os en skrækkelig advarsel: »Glæd jer ikke så meget! Der er en gren parat til hver af jer, der er træer nok til at I al-

lesammen kan blive hængt!« Og så var vi ængstelige igen.

Kort efter var krigen imidlertid forbi. I Bramming fandt store demonstrationer sted, folk glædede sig, triumferede. Vores lærere derimod pakkede deres kuffert og tvang mig og to andre drenge til at læsse bagagen på en trillebør og køre den til stationen. Der skiltes vores veje. Lærerne, som så længe havde gjort os bange, kunne ikke mere forulempe os. Det var to officerer (den ene hed Zaurin, den andens navn har jeg glemt) og underofficer Holz, der var blevet såret og derved havde fået et stift ben. Det generede ham imidlertid ikke i hans »opdragergerning«, som han udfoldede ved hjælp af pisk.

De følgende dage tilbragte vi stadigvæk i lejren. Vores hjerter var dog fyldt med forventning om et nyt liv og om snarligt gensyn med forældrene.

Paul Lund

En dag dukkede en sympatisk dansker op i lejren. Han talte med de deporterede, besigtigede barakkerne og lejrområdet. Børnene fra vores gruppe spurgte ham: »Hvad skal der ske med os, vi er russere!« Manden ville slet ikke tro på os - russiske børn i den tyske lejr? For at overbevise ham sang vi en sang på russisk. Og det hjalp. Manden løftede en russisk pige højt op og sagde: »For jer er solen stået op! I har sejret! Jeg hedder Paul Lund, og jeg kommer tilbage, jeg vil hjælpe jer!«

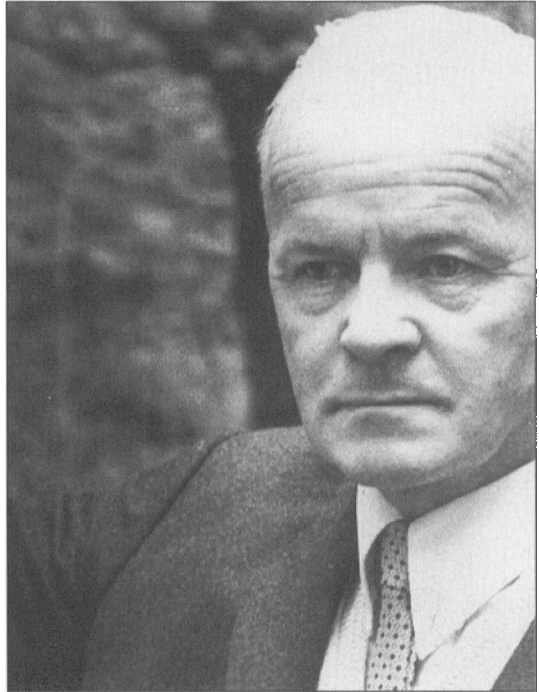
Dengang vidste jeg endnu ikke, at fra dette øjeblik ville navnet Paul Lund altid blive stående i mit hjerte. Men jeg følte, at vi kunne stole på, at denne mand ville hjælpe os med at komme hjem.

Paul Lund informerede bystyret i Bramming kommune om, at der var russiske børn i den tyske flygtningelejr. Han henvendte sig også til den stedlige Røde Kors komité. Da han ville organisere hjælp til de russiske børn, håbede han dér at finde et lydhørt øre.

Næste gang Paul Lund besøgte os, var han ikke alene. Han var ledsaget af fru Jørgensen (hustru til møbelfabrikkenes ejer) og fru Balslev. De medbragte tøj og fødevarer, og om aftenen blev der dækket bord i haven for børnene. Det var en uforglemmelig aften. Vi følte, at disse mennesker var os hengivne, at de satte pris på os og ville hjælpe os. De spurgte, hvordan vi var havnet i den tyske lejr, og om vi ville rejse hjem. Paul Lund og fru Jørgensen gav udtryk for den opfattelse, at de russiske børn skulle overgives i Røde Kors's varetægt. Lejrkommandanten, Herr Beck, var ikke indforstået dermed: »Børnene ved jo slet ikke, hvem de egentlig er, derfor skal de blive i lejren,« sagde han.

Nogle af de tyske flygtninge var ikke venligt indstillede overfor de russiske børn, og relationerne var spændte. Selv om lejrledelsen ydede modstand, udvirkede Paul Lund, fru Balslev og Røde Kors, at vi blev overflyttet til en skole i Bramming.

Her - hos danskerne - begyndte et helt andet liv for os. Vi kom til at bo under gode forhold, vi fik god mad, danskerne sørgede for os som for deres egne børn. Alle drog omsorg for os - ingen foragtede eller hovmodige blikke, ingen afvisende håndbevægelser. Familien Jørgensen var meget velvilligt indstillet overfor os. Men Paul Lund var så afholdt blandt børnene, at de alle kaldte ham onkel Paul. Særlig hjertelige relationer kom i stand mellem Paul Lund og min bror Edmund, de var som far og søn. Livet i Bramming skole var som en fest for os, som et eventyr. Men vi vidste, at alle eventyr ender på et eller andet tidspunkt. Jo sikrere udsigten blev til at komme hjem, desto tungere følte vi det om hjertet. Hvad ventede os i Minsk? Vi havde ikke længere et hjem, det var gået op i flammer, og måske havde vi heller ingen familie - vi vidste jo ikke om mor, Rudolf og vores søstre var i live. Vi talte om det med onkel Paul, han var allerede dengang som en nær slægtning for os. Onkel Paul hørte opmærksomt på os. Vi følte os så tæt knyttet til ham, at vi ønskede at forblive sammen

Paul Lund, 1969. (Foto: Bramming Byhistoriske Arkiv).

med ham. Vi børn tænkte selvfølgelig ikke på, om det overhovedet var realistisk, om onkel Paul havde mulighed for at tage os i pleje. Under vores fortrolige samtaler følte vi alle tre, at vi skulle holde sammen så længe som muligt.

Paul Lund bestræbte sig på at hjælpe alle børn. For at fremskynde hjemrejsen tog han til København og henvendte sig dér til den russiske, ortodokse kirke, men han vandt ingen forståelse.

I mellemtiden havde Røde Kors indrettet en lejr ved kysten i nærheden af Blåvand fyr til de deporterede sovjetborgere. Også vi måtte til den lejr. På onkel Pauls tilskyndelse blev der inden afrejsen taget et fotografi af vores gruppe i skolegården. Til formålet blev endog oprevet et eksemplar af den røde Sovjetfane.

Flygtningebørnene i Røde Kors' lejr på Bramming Hovedgård, 1945. (Foto: Sydvestjyllands Efterskole, Bramming Hovedgård).

På fotografiet står Edmund foran onkel Paul. Alle børn fik billedet foræret til erindring. Der blev lavet en fortegnelse over børnene og de andre tilstedeværende, og der blev nedfældet en takkeskrivelse til onkel Paul på russisk og tysk.

Den 7. juni 1945 ankom vi til Røde Kors-lejren Blåvand.

Blåvand

Vores gruppe ankom til Blåvand-lejren som en af de første. Straks efter ankomsten blev vi ført til spisesalen og bagefter indkvarteret i den første barak til højre for porten. Ved porten stod et skilder-

hus, og indgangen var spærret af en bom. Lejren blev bevogtet af danske politifolk. På venstre side af lejrens hovedgade - overfor vores barak - lå barakken, hvor lejradmistrationen holdt til. Senere blev onkel Paul indlogeret i den. Spisesalen var indrettet i en barak midt i lejren. Lejren var temmelig stor, og den lå på et stykke sandjord med sparsom vegetation. Længere borte, hvor lejrområdet hørte op, lå klitterne og havet.

Snart kom flere grupper til - hovedsagelig mænd, som vi antog for at være tidligere krigsfanger. I løbet af nogle få dage blev ca. 150 mennesker samlet i lejren, deraf var ca. 150 børn og kvinder.

Indgangsportalen til Røde Kors-lejren i Blåvand, 1945. (Foto: Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv).

Lejren blev bestyret af Herr Georg Moltved. Som sekretær fungerede Greta Heiring, en meget tiltalende ung kvinde. I administrationen arbejdede også Nils Petersen, og den strenge men godhjertede Dagmar Madsen regerede i køkken og spisesal. Alle disse mennesker var meget hengivne over for børnene.

Da vi, som alle nyankomne, blev registreret, var der en af os som svarede »ja« på spørgsmålet, om vi havde slægtninge. »Ved du noget om din mor og far eller dine søskende?«, spurgte Greta Heiring videre. »Dem har jeg ikke, men jeg har en onkel - onkel Paul,« lød svaret. Også de andre børn angav onkel Paul som slægtning. Vi længtes efter ham og

ventede utålmodigt på et gensyn. Straks efter ankomsten havde Edmund skrevet et brev til onkel Paul med anmodningen: »Kom snarest muligt til mig i Blåvand.«

Der gik en uges tid og så lød der pludselig et glædesudbrud i lejrgaden: »Onkel Paul! Onkel Paul er kommet!« Vi løb til porten, og ved bommen stod onkel Paul. Børnene flokkedes om ham og jublede, og han omfavnede og kærtegnede dem. Vi begav os allesammen til administrationsbarakken for at præsentere ham for lejrlædelsen. Herr Moltved gav ham lov til at blive i lejren nogle dage, og han fik anvist soveplads i børnebarakken. Som følge deraf kunne onkel Paul være hos os he-

le tiden. Efter et par dage tilbød Herr Moltved ham ansættelse i lejren. Da onkel Paul gerne ville være sammen med børnene i længere tid, tog han mod dette arbejdstilbud.

Onkel Paul fik et lille værelse i administrationsbarakken. Fra nu af stod han for indkøb af proviant, udbetalte lommepenge til flygtningene og var ansvarlig for regnskabsføringen.

Lejradministrationen havde gjort sit yderste for at sørge for normale levevilkår for flygtningene. F.eks. fik alle udbetalt fem kroner om ugen til personlige fornødenheder, men børnenes velfærd påkaldte sig særlig interesse. For at forebygge farlige infektionssygdomme skulle børnene vaccineres, men da vi så injektionsnålene i lægerummet, blev vi grebet af angst: måske ville indsprøjtningerne være farlige, endog dødelige? Børnene græd, rystede af skræk, og mange stak af. Onkel

Paul forstod situationen, han beroligede børnene og blottede skulderen for vaccinationen for at sætte mod i os. Børnene holdt op med at græde, og vaccinationen forløb derefter temmelig glat.

Om dagen havde onkel Paul meget at gøre, men om aftenen var han altid hos os i børnebarakken. Om dagen stræbte vi efter at gå ham til hånde på alle måder. Når han rejste til Varde for at indkøbe proviant, tog han somme tider mig men endnu oftere min bror Edmund med. Engang købte Edmund frimærker i Varde, og senere om aftenen viste han dem til sine venner. Onkel Paul tog ofte æg og sukker med hjem til æggesnaps, som vi sad og nød omkring det lange bord. Til den 10. juli havde onkel Paul bestilt to store kringler i køkkenet. Om aftenen blev der dækket et fint bord i børnebarakken, og hver kringle var omgivet af 13 lys. Vi fejrede vores fødselsdag - Edmund og jeg. Det var en skøn, fornøjelig, vidunderlig aften. Edmund sad ved siden af onkel Paul og holdt ham i hånden. Efter denne uforglemmelige fødselsdagsfest ville Edmund ikke skilles fra onkel Paul. Edmund op søgte ham uafsladeligt, tilbragte mange timer i hans værelse og overnattede endog hos ham nu og da. Han ledsagede altid onkel Paul på hans indkøbsrejser.

I Varde havde Edmund købt et spil, som vi tilbragte megen tid med. Det bestod af små, spinkle træpinde, der var mærket med forskellige tal: 3, 5, 7 o.s.v.. Spillet var ukompliceret, men det krævede opmærksomhed og selvbeherskelse. Man tog bundtet af pinde i hånden og lod så pindene falde; derefter skulle man samle pindene op, den ene efter den anden, men sådan at ingen af de andre pinde rørte sig.

◀ Vagthuset i Røde Kors-lejren i Blåvand.
(Foto: Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv).

Lejradministrationen havde også ansat en lærer til at tage sig af de russiske børn. Vi blev hovedsagelig undervist i litteratur, men undervisningen var ikke regelmæssig og heller ikke obligatorisk.

Det var sommer med trykkende varme, og børnene ville til stranden. Det fik vi lov til, dog med formaning om, at vi skulle være meget forsigtige og påpasselige. Rundt omkring lå der stadig miner, og kun enkelte fodstier til stranden var ryddet for miner. Ved kysten var også opført en masse fæstningsanlæg, bunkers, hvori der stadig opbevaredes ammunition, granater og forskellige sprængstoffer. Det var farligt at gå ind i disse bunkers. Enkelte af flygtningene i lejren fik brandsår ved at gøre det. Jeg kan endnu huske, hvordan de stod ved lejrapporten og ventede på ambulancen med forbrændinger på armene og i ansigterne. Det hændte også, at folk omkom ved mineekspllosioner. Danske politifolk, som bevogtede lejren, advarede alle mod de forskellige farer, men de var især opmærksomme på børnenes sikkerhed og på at de ikke skulle blive ofre for minerne.

Lederen af politifolkene hed Ervin Würfel - en sympatisk, godhjertet og venlig mand. Han boede i Varde. Hans kone, sønnen John og datteren Pia kom sommetider med til Blåvand. John var på alder med Edmund og mig, og vi blev venner og legede med hinanden. Ervin Würfel kom af og til ind til os i børnebarakken, og en dag indbød han mig og Boris Koltzow til at besøge hans hjem. Det var for os forældreløse en stor glæde at få mulighed for at tilbringe et par dage sammen med en familie, og desuden fik vi turen til Varde. Familien Würfel boede på 1. sal i et lille hus i udkanten af byen. Vi blev hjerteligt modtaget af fru Würfel og deres børn. Tiden gik med leg, spadsereture og udflugter. Vi blev ikke bare venner med John og Pia, men også med andre børn i gården. Alle var meget venlige mod os. Vi lærte vores jævnaldrende russiske udtryk, de lærte os danske vendinger og gloser, og vi forsøgte at synge en lystig dansk vise sammen.

Vi kom særdeles godt ud af det med hinanden, og der var ingen problemer. Fru Würfel sørgede for os som for sine egne børn, endog mere. Vi sov i Johns værelse, maden var fabelagtig, alt var så dejligt, så vi ville slet ikke tænke på, at vi skulle tilbage til lejren. Ved afskeden var vi bedrøvede - i Varde havde vi lært fuldkommen lykkelige børn at kende, børn hvis liv var eventyrligt dejligt. Sådant en velstand kendte jeg ikke - før krigen levede vores familie meget mere beskedent.

Begejstret fortalte vi vores kammerater om tiden, som vi havde tilbragt i familien Würfels hjem. Jeg vil aldrig glemme de herlige timer. Forhåbentlig er Boris af samme mening. (Desværre ved jeg ikke, hvor han befinder sig nu.) Og jeg er skæbnen taknemmelig for, at jeg var så heldig at gense disse fortræffelige mennesker mange år senere.

Livet i lejren forløb, som det plejede, indtil der en dag kom to officerer fra den Røde Armé til os. For flygtningene var det så at sige en verdensbegivenhed - siden krigens begyndelse havde vi ikke set en officiel repræsentant for Sovjetunionen. Og nu stod de foran os - i nye uniformer med skulderdistinktioner. De sovjetiske officerers ankomst fik os til at tro, at et fredeligt liv endelig skulle til at begynde, og at vi snart ville gense hjemegn og forældre.

Vi samledes i et fællesrum. Stemningen var højtidelig. Majoren hilste os i vores sejrende og udmattede hjemlands navn. Han sagde, at Rusland ville bringe alle sine sønner og døtre hjem, at alle undtagen forrædderne havde adkomst til et roligt, fredeligt og bedre liv. Der blev stillet mange spørgsmål til officererne. Til slut blev der spillet og sunget.

Officerernes tale fik mig til at tænke på vor ødelagte hjemby og andre af krigens rædsler, som jeg havde oplevet.

Man modtog og ledsagede Sovjetofficererne med æresbevisninger. Lederen lod politifolkene

træde an, og de saluterede ned i jorden; langs lejr-gaden flammede lyskuglerne stærkt op, når de ramte jorden - et egenartet fyrværkeri, som vi nød.

Efter officerernes afrejse blev vores tilværelse urolig og nervøs. Folk forberedte sig på opbrud - købte konserver og anskaffede andre levnedsmid-ler. Onkel Paul havde meget travlt nu. Om dagen hjalp Edmund, jeg og andre børn ham med salget af madvarer og andre fornødenheder. Om aftenen havde vi en ansvarsfuld opgave med at trække de små mønter - »ører« - på snor. Pengene stemte al-tid. Onkel Paul købte stof og bestilte tøj syet efter mål til Edmund og andre børn. Da afskedstimen kom, var tøjet desværre endnu ikke færdigt - kun Edmunds skjorte og bukser var klar. Alle børn fik små erindringsgaver. I børnebarakken stod et bord, som var spækket med disse gaver. Men vi kunne ikke rigtig glæde os over alt dette. Afskeden gjorde os tunge om hjerterne.

Edmund spurgte: »Onkel Paul! Mener du, at vi absolut skal rejse hjem?« Efter at have forholdt sig tavs en stund, svarede onkel Paul: »Vores lande er næsten naboer. Hvad der end måtte ske, vil vi helt sikkert mødes igen.« Det slog vi os til tåls med, men hele den dag, vi skulle rejse, veg Edmund ikke fra onkel Paul. Også jeg var bedrøvet og tvivlrådig.

Der var gjort et særtog klar til flygtningene. To-get holdt på strækningen mellem Blåvand og Oks-by, og vi blev transporteret derhen med biler. On-ke Paul ledsagede os til toget. Han tog hjertelig afsked med os alle. Edmund faldt ham om halsen og ville ikke give slip på ham, før toget satte sig i be-vægelse. »Papa, papa!« græd han tårevædet. Onkel Paul var dybt rystet. Som forstenet blev han ståen-de tilbage med hånden løftet for at vinke farvel.

Toget satte sig i fart. Tavse og taknemmelige tog vi afsked med manden, der igennem tre måne-der havde været vores anden far, og med landet, hvor vi havde lært menneskelig godhed og livets kontraster at kende.

Hjemefter

Vi rejste hjem. Men det var en færd ind i en uvis fremtid: vi anede ikke, hvad der ventede på os.

Da vi havde passeret den danske grænse, blev vi flyttet over i godsvogne. Der blev formeret et nyt tog med mange vogne, der alle var fyldt med tvangsfjernede folk fra Rusland. Vores gruppe fik tilforordnet en mand, som ledsagede os på hele rejsen. Han var ansvarlig for vores ankomst til be-stemmelsesstedet. Toget blev bevogtet af soldater.

På en station i Tyskland forlod kvinder og mænd toget og styrtede ind i de nærliggende haver. Til at begynde med plukkede de æbler og blommer fra træerne; så brød de ind i husene og begyndte at plyndre dem. Husejerne skreg, råbte om hjælp og græd. Pludselig lød skud. Folk blev forskrækkede og vendte tilbage til toget. I dette øjeblik syntes det mig som om krigen ingen ende ville tage. Situationen var karakteristisk for krigstiden.

Kommandanten for toget lod alle træde an og meddelte: »Alle, som fremover deltager i plyn-dringer, bliver skudt på stedet!« Fra nu af forekom sådan noget aldrig mere.

Et stykke af hjemvejen blev vi transporteret med biler. Jeg tror, at det må have været i Polen. Engang blev vores bilkollonne beskudt på en skovvej. Der var ingen sårede blandt os børn. Hvor længe rejsen varede, kan jeg ikke længere sige.

På det første fordelingssted i Sovjetunionen, i byen Grodno, blev børnene skilt ud og delt op i to grupper - børnene fra Rusland og børnene fra de hviderussiske byer Minsk og Bobruisk. Jeg og Ed-mund blev begge bragt til Bobruisk og overgivet til et børnehjem, hvorfra vi skulle sendes videre.

Vi ventede alle på, hvad den kommende dag vil-le bringe. Måske en lykkelig tilfældighed?

En sand lykkens pamfilius var den tiårige Wik-tor Raschkin. En aften fortalte han: »Jeg fandt ga-den, hvor vi boede. Mange af husene dér er øde-lagte. Jeg stod nogen tid på en ruinhob for at kome i tanke om, hvor vores hus egentlig havde lig-

Særtoget med flygtninge på sporet ved Oksby. (Foto: Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv).

get. En pige, som gik forbi, spurgte mig: »Dreng, hvad gør du her?« »Vores hus lå engang et eller andet sted her,« svarede jeg. Tavså så vi hinanden an og faldt derefter hinanden om halsen. Pigen var min søster. Hun tog mig med til min mor.«

Den næste dag blev Viktor afhentet. Endelig var en af os hjemme. Hvorfor skulle lykken ikke også stå os andre bi?

Børnehjem igen

Vores næste opholdssted var et endnu fungerende børnehjem i byen Glusck. Det var et nyåbnet hjem, hvor forældreløse børn af faldne partisaner blev anbragt. Børnehjemmet var ikke færdigudstyret, der var mangel på alt - klæder, madrasser, tæpper, lagner, køkkenudstyr. Maden var utilstrækkelig. Når der blev serveret kødkonserves til middagsmad, ventede vi ved køkkendøren på de tomme dåser for at bruge dem som suppetallerkener. Børnene var svagelige, led af forskellige sygdomme, og der forekom dødsfald. Selv om vi regelmæssigt kom i sauna, havde vi lus. Vi kæmpede længe mod luseplagen. Jeg følte det som om krigen varede ved, blot uden skyderi.

I børnehjemmet arbejdede tidligere partisankvinder. De anstrengte sig til det yderste for at bedre på forholdene. Børnehjemmet rådede over et stykke jord, som vi dyrkede selv. Vi havde også en arbejdshest. Denne første vinter var særlig vanskelig, fordi der herskede nød overalt i landet. Jeg husker, hvordan bestyreren en morgen kom ind til os i soverummet og sagde: »Stå hurtigt op, drenge! Vi må se at få vores hest op at stå på benene!« Med reb hejsede vi så hesten op og bandt den fast til støttebjælkerne, for at den kunne holde sig oprejst.

Alle børn gik i den lokale skole. Først kom jeg og Edmund i 2. klasse, men efter en uge blev vi flyttet op i 3. klasse, måske fordi vi talte tysk lige så godt som lærerinden, og fordi tyskundervisningen i de hviderussiske skoler dengang netop begyndte i 3. klasse.

I de dage tænkte vi tit på Danmark, på onkel Paul. Efter at vi havde været så meget igennem - sult, angst, tæv, moralsk og fysisk fornedrelse - kom Danmark os i møde med medfølelse, kærlighed, opmærksomhed og tillid. Alle danskere, som vi kom i berøring med, forholdt sig sådan mod os. Men den bedste af dem var onkel Paul, som satte alt ind på at tage vare på de russiske børn. Kærlighed og medfølelse helede vores forpinte sjæle og mildnede hjemvæen. Nu var vi hjemme, men hele tiden vendte tankerne tilbage til det fjerne Danmark, til onkel Paul, vores anden far. For Edmund var det aldeles umuligt at glemme onkel Paul. Adskillelsen fra elskelige mennesker havde givet ham dybe sår i sjælen, og situationen, som vi befandt os i, bidrog ikke til at komme over det.

Eftersom mange børn var ubekendt med deres forældres skæbne, skrev de breve til gamle adresser i håb om at finde frem til de pågældende. Vi sendte fire breve til vores gamle adresse i Minsk. Vi vidste, at vores hus var brændt ned, at ingen boede på adressen, men vi ville alligevel ikke opgive håbet. I alle fire breve skrev vi det samme, og som adressat anførte vi vores mor og tre søskende. Ef-

ter nogen tid blev tre af brevene returneret. Vores forhåbninger gik ikke i opfyldelse, og vi var fortvivlede.

Pludselig ankom et brev fra en dame, som vi ikke kunne huske. Hun havde imidlertid boet dør om dør med os før krigen og kendte altså vores familie og alle, som boede i vores fælles hus. Naboen skrev, at postbudet havde åbnet og læst vores sidste brev. Bevæget havde postbudet fortalt til alle i kvarteret, at to drenge søgte efter deres pårørende, og spurgt om nogen vidste noget om familien Birger. Vores nabo gjorde, og hun viste brevet til tante Katja, som før krigen havde boet hos os og var blevet evakueret sammen med vores mor og søster Lida. Tante Katja vidste, at mor, Lida og Rudolf var i live. I brevet fra naboen stod nu, at mor og Lida boede i nærheden af Stalingrad, mens Rudolf befandt sig et eller andet sted i Uralbjergene. Vi fik også opgivet mors adresse.

Vores glæde var ubeskrivelig. Snart modtog vi et brev fra mor. Fra da af tænkte vi kun på, hvorledes vi kunne genforenes. Vi var i særdeles godt humør, kun ét gjorde mig urolig. Jeg mærkede, at Edmund ikke var rask. Han klagede sig imidlertid ikke, skønt han blev svagere og svagere. Der var ikke lægehjælp knyttet til børnehjemmet, og der var derfor ingen, som kerede sig voldsomt om Edmunds svagelighed.

Så kom vi frem til foråret 1946, og skoleåret var afsluttet. Da vi på en herlig dag arbejdede i haven, kom lærerinden løbende og kaldte: »Kom straks, jeres mor er her!«

Jeg ved ikke hvilke ord, der kan beskrive vores sindstilstand. Enhver kvinde kan forestille sig, hvordan en mor må være til mode, når hun genser sine børn efter fem lange krigsåre. Vi børn var helt forvirrede og kunne ikke tro, at vores mor virkelig var der. Som man siger »det er for skønt til af være sandt«. Vi havde drømt så meget om dette øjeblik og længtes efter moderkærlighed.

Moderen fandt sine børn, og børnene deres mor

- hvilken lykke! Vores mor blev imidlertid bedt om at dokumentere, at vi virkelig var hendes børn. Gudskelov kunne det bevises, fordi vores navne var indskrevet i hendes pas. Efter at denne formalitet var overstået, kunne vi tage afsted, men vi ville afvente, at Edmunds helbredstilstand var blevet bedre.

Når vi fortalte mor om vores krigstidsoplevelser, var det hyppigst om Danmark, Bramming Hovedgård, Blåvand, og om Paul Lund og hans hjælp. Ofte sad vi tavse og nød bare at være sammen. Efter nogen tid måtte vi konstatere, at Edmunds helbred ikke blev bedre, og vi besluttede at rejse til Stalingrad-området, hvor mor og Lida boede.

Hjemme

Rejsen var lang og besværlig, især for Edmund. Endelig kom vi til målet - det var en landsby, hvor Volga-tyskerne tidligere havde boet. Lida og hendes mand arbejdede i Sowchos'en, de havde en urtehøve, en ko - en bibeskæftigelse, hvorfra de i en vis udstrækning ernærede sig. Mor håbede, at frisk mælk og hvile ville gøre min bror rask. De første minutter efter vores genforening var stærkt bevægende. Mor, Erna, Lida, Edmund og jeg - vi stormede mod hinanden, omfavnede hinanden, trillede rundt i en klump og stod så som forstenede, uden ord og rørt til tårer. Kun Rudolf manglede, men vi vidste, at han var i Ural og arbejdede i en mine med bjergværksdrift. Som os andre havde også han været meget igennem i krigsårene.

Om aftenen, da familien sad ved et festmåltid, og jeg ville fortælle om vores omflakkende år, sagde mor: »Lad det ligge! Måtte det hele tilhøre fortiden og aldrig mere gentage sig.«

Dagene gik. I juli 1946 viste det sig, at Edmunds sygdom var fremadskridende. Folkemedicin - helbredende urter og forskellige andre kure - hjalp ikke. I landsbyen fandtes ingen kyndig lægehjælp. Mor bragte Edmund til røntgenundersøgelse, og

han blev på sygehuset. Også denne behandling var resultatløs. Edmund var meget urolig, græd meget og han ville hjem. Og de vendte hjem, men Edmund var døde.

Den 14. juli holdt hans hjerte op med at slå, i en alder af 14 år og tre dage. Vi stod igen i den kolde, ubarmhjertige, dødelige skygge af krigen, og en af os skulle forblive her for evigt. Vores mor mistede sin søn definitivt, og jeg... for mig var Edmund ikke kun en bror, han var mig selv, min anden halvdel. I vores liv havde vi altid deltes om alt: Brød og vand, sorg og glæde, angst og hjemvé.

Man sagde til os, at Edmund var død af lungetuberkulose. Efter min mening var tuberkulose ikke den eneste grund. Alt det som Edmund måtte igennem i de sidste fem år var dødbringende for ham. Endog på det tidspunkt, da krigen omsider var ovre, var hans liv tynget af en uudholdelig byrde: Adskillelsen fra onkel Paul, som han elskede så højt. Edmund var ikke længere hos mig. Min barndom var slut.

Tid med forhåbninger

Der fulgte en periode med et relativt roligt liv, dog med alle problemerne, som var knyttet til denne tid. Jeg gik på teknikum for bjergværksdrift i byen Nowotscherkassk - jeg ville være landmåler som min bror Rudolf. Da jeg havde nået den værnepligtige alder, blev jeg indkaldt, og uddannelsen blev afbrudt. Så fulgte tre års militærtjeneste ved artilleriet, hvor jeg arbejdede med renovering af optisk udstyr. Efter hjemsendelsen blev studierne genoptaget, denne gang ved teknikum for geologi i Nowotscherkassk. Professionen som geolog blev dengang betragtet som meget respektabel, og dertil kom at de studerende ved det geologiske teknikum fik forhøjede stipendier - levevilkårene var jo stadigvæk vanskelige. Tillige var uddannelsen interessant. Om vinteren fik vi undervisning, og om sommeren var vi i praktik. Min praktikanttjeneste

gjorde jeg i Georgien (Kaukasus) og Sibirien (Ural). Min første ansættelse fik jeg ved det geologiske bureau i Volgograd. Det var mit eget valg - jeg ville netop gerne arbejde ved denne institution, fordi mine pårørende boede i Volgograd området.

I året 1959 blev vi opsøgt af vores slægtninge fra Letland. Det forholdt sig sådan, at vi havde temmelig meget familie der - vores forældres brødre og søstre og deres børn. Kontakt med dem bragte os på de tanker, at vi kunne flytte til vore forfædres hjemegn. Mor, Erna og Lida flyttede allerede året efter til Letland, og jeg et år senere. Siden da har jeg været beskæftiget med udforskningen af Letlands geologiske forhold og råstoffer.

I Riga lærte jeg en arbejdskammerat, geologen Lidia Feldmane, at kende, og skæbnen skænkede mig en fortrinlig livsledsagerske. Ligesom jeg havde hun som ganske lille barn mistet sin far. Under repressalierne i 1937 blev hendes far arresteret, og moderen blev sammen med Lidia deporteret fra Leningrad til Archangelsk-området, hvortil de var forvist indtil 1946. Altså havde Lidia ligesom jeg fra barn af lært elendighed og nød at kende.

1964 var for os et glædeligt og betydningsfuldt år. I april kom vor søn Edgar til verden. Om sommeren hændte der imidlertid noget, som for os var ganske uventet.

Hele efterkrigstiden håbede jeg inderligt på engang at komme til at gense onkel Paul. Jeg tænkte ofte på ham og på Danmark. Men tiden - det var i årene med den kolde krig - var ikke egnet til at tale højt derom. Deportation, internering, fængselsophold - det var ikke ukendte begreber dengang.

Så i sommeren 1964, da Nikita Khrusjtjov forberedte sig på rejsen til Danmark, blev jeg indkaldt for sikkerhedskomiteéen. Man viste mig et gruppebillede af en flok børn og spurgte, om jeg kendte nogen af dem, og om jeg på et eller andet tidligere tidspunkt havde set fotografiet. Vist havde jeg set fotografiet før, og vist kendte jeg menneskene på billedet, dog tøvede jeg et øjeblik med svaret.

Måske kunne det skade onkel Paul? Lynhurtigt mindedes jeg mødet med onkel Paul tilbage i året 1945. Mit hjerte fyldtes med kærlighed og taknemmelighed. Jeg var overbevist om, at onkel Pauls virksomhed fortjente almindelig anerkendelse, og jeg fortalte alt om tiden, da fotografiet blev taget, om børnene og om onkel Paul, som komitéen var mest interesseret i.

Naturligvis måtte jeg ikke indvie nogen i denne samtale, jeg skulle tie stille om den.

Jeg var bekymret og forurolet. Efter nogen tid fik jeg i mit hjem besøg af en korrespondent fra avisen *Iswestia*. Han viste mig en artikel i avisen *Pionerskaja Prawda* under overskriften *Et godt hjerte*. En korrespondent fra pressebureauet *Nowosti* fortalte, hvordan danskeren Paul Lund ved krigens afslutning havde sørget for de russiske børn. Således erfarede jeg, at vores anden far var i live, at han ikke havde glemte os, og at han interesserede sig meget for vores skæbne. Avisens redaktion foreslog, at alle børn, som Paul Lund engang havde hjulpet, skulle berette til avisen, om de havde genfundet deres pårørende, og hvordan det gik dem. Min gæst fortalte mig også, at Paul Lund ville blive udmærket med en sovjetisk orden. Denne efterretning glædede mig meget, nu behøvede jeg ikke at være ængstelig over onkel Paul.

Og ganske rigtigt - efter et par dage blev dekretet fra præsidiet for USSR's øverste Sovjet om ordenstildelingen til nogle danske statsborgere offentliggjort. Vores dyrebare Paul Lund var blevet udmærket med den Røde Stjernes orden. Jeg var så glad, så lykkelig, og jeg sendte ham straks et lykønskningstelegram. Flere aviser offentliggjorde breve, som de havde modtaget fra børnene i vores gruppe. Taknemmelighed overfor onkel Paul kom således til udtryk i breve fra Wera Milanowitsch (Lomako), Maria Choroschenkaja (Minsk), Galina Jermolowitsch (Riga), Anatolij Smirnow (Novo-Troick), Valentina og Inga Stawinowa (Klitsi), Larisa Lagutina og Maria Schumilowa.

I et brev til Nikita Khrusjtjov skrev Paul Lund: »Ifald Deres Højhed besøger den egn af Danmark, hvor jeg bor, vil De i mit hus kunne se et rum, som hedder »Det russiske værelse«. Hos mig boede børn, som man ved hjælp af pisk ville forvandle til tyskere.« Jeg læste uddraget af brevet i avisen *Prawda* den 20. juni 1964, og følte, at vores skæbne virkelig voldte onkel Paul sorg.

Jeg var ikke sikker på, om jeg havde sendt mit telegram til den rigtige adresse. Måske havde onkel Paul ikke fået telegrammet? Men pludselig indtraf noget uventet: Jeg modtog telegrafisk bekræftelse på, at mit telegram var afleveret til adressaten. Desuden var onkel Pauls præcise adresse angivet. Nu kunne jeg være sikker på, at onkel Paul ville modtage mine breve.

I begyndelsen af juli modtog jeg det første brev fra manden, der var mig lige så dyrebar som min egen far. Atten lange år havde jeg måttet vente på dette øjeblik.

Paul Lund skrev (uddrag af brev fra 24. juni 1964): »Kære Arthur, min kære dreng! Dybt grebet læste jeg dit telegram, og jeg genoplevede alt det, som vi har oplevet i Blåvand-lejren, og som jeg så ofte har tænkt tilbage på... Ved siden af glæden var der også bekymring i mit hjerte, da jeg ingen oplysninger har fået om din bror. Skriv venligst snarest muligt til mig, om han lever, hvordan det går ham... Jeg havde mistet jer, mine russiske tvillinger. Men jeg kan fortælle, at jeg har tænkt på jer hver dag og i tankerne ført samtaler med jer. Min kære dreng, skriv snarest muligt til mig om jeres liv, jeg er interesseret i alt. Jeg er taknemmelig over ordenstildelingen, jeg håber, at vores folk i fremtiden vil komme hinanden nærmere. Jeg omfavner dig min kære dreng, jeg kysser dig; din gamle onkel Paul.«

Jeg var dybt bevæget, jeg følte, at denne mand i årenes løb havde bevaret den faderlige kærlighed til os forældreløse. Ordene, som onkel Paul havde

sagt til afsked, var nu blevet til virkelighed - han havde fundet os igen.

Fra nu af stod vi i regelmæssig brevveksling. Hvert år til jul fik jeg en gave fra onkel Paul. Jeg håbede, at jeg ville gense vores anden far og havde allerede rejsefeber. Der lå imidlertid alle slags formaliteter i vejen - dengang var udlandsrejser (især til det kapitalistiske udland) strengt reguleret, og formaliteterne var meget tidskrævende.

Sidst på året i 1967 fik jeg udrejsetilladelse. Jeg blev udførlig instrueret om, at sovjetborgere var forpligtet til at lade sig registrere på USSR's konsulat i København efter ankomsten til Danmark, hvordan sovjetborgere skulle forholde sig i udlandet o.s.v. Jeg var nødsaget til at rejse ud via Moskva - toget Moskva-Berlin havde en vogn, som blev ført videre til København, hvortil jeg ankom lillejuleaften. Inden afgang til Esbjerg havde jeg tid tilovers, og jeg besøgte Sovjetunionens konsulat. Personalet på konsulatet viste ingen interesse for mig, og jeg forstod, at registreringer slet ikke var så uomgængelig.

Da jeg ankom til Bramming var det allerede af-ten. Af denne grund kunne jeg ikke telefonere til onkel Paul, og jeg besluttede at spadsere til Bramming Hovedgård. Endnu erindrede jeg vejen, selv om jeg et par gange forsøgte at få den præciseret hos folk, som gik den modsatte vej. Da jeg endelig så kirken og derefter porten til Bramming Hovedgård, begyndte mit hjerte at hamre. Jeg måtte stå stille for at tæmme min sindsbevægelse. På gården kom en pige mig i møde. Det var onkel Pauls datter Nina. Jeg spurgte hende, om jeg kunne tale med onkel Paul. »Er De fra Rusland?«, spurgte pigen uden at vente på svaret. Hun løb ind i huset, og så stod onkel Paul på trappen. »Er det virkelig sandt?« spurgte jeg mig selv. Så styrtede vi mod hinanden, omfavnede hinanden og fik tårer i øjnene. Nina så forbavset på os. Jeg kunne ikke få et ord over læberne. Onkel Pauls første ord var: »Min søn, min dreng, Arthur, Arthur... Hvor godt, at du er her. Jeg har længe ventet på denne dag.«

(Originalmanuskriptet foreligger på russisk. Wija Brangule, Riga, har oversat fra russisk til tysk, mens Arne Dinesen, Birkerød har oversat videre fra tysk til dansk i 1994)

Arthur Birger, f. 1932 i Drissa, Hviderusland. Pensioneret geolog og ingeniør ved Letlands Geologie.